

veztetett ki. A tudományos deputatiónak pedig a kormányzatban az volt a feladata, hogy ellensúlyozza a hivatalnok-tanácsosoknak bürokratikus szellemét, s hogy másrészt a tanügyi adminisztráció lépést tarthasson a tudományos haladással. Mert ezek szakférfiak voltak, pädagogusok. Ámbár a tanácsosok is kiváló tudósok voltak egytől-egyig.

Nem részletezhetem a kiszabott tér szűk voltára való tekintetből ezeket a bölcs és szinte teljesen modern szép terveket. Hogy a «rettenetes tudományokat» a chemiát, botanikát stb. nem akarta képviseltetni a miniszteriumban, azt eléggé megmagyarázza az ő egyénisége.

Iskolai reformjaiban, melyekről könyvünk IV. fejezete szól, hadat izent úgy az egyoldalú tudásnak, mint a gyakorlati hasznosság követelményeinek. Csak formális képzést akart, az ember összes erőinek összehangzó képzését. A vagyon, a rang, a hivatás és a személy egyéni képességeire való tekintet nélkül. (Ez utóbbi azonban mégis némi figyelemben részesült a gimnázium felső osztályainak tantervében). Iskolai politikáját a tiszta emberiség szociál arisztokráciájának lehetne nevezni.

Általános elemi, tudós iskola és egyetem. Ez a három típus volt eszménye. A polgári és szakiskolákért nem tudott felmelegedni. Az ő gimnáziumának célja «das Lernen des Lernens». Az egyetemé pedig: az összes tudás szerves összefüggésében az egyes tudást tökéletességre vinni. A hivatásos drillnek, a gimnáziumi (a régi) Abrihtungnak hadat izent. Sok érdekes részlete van az ő tantervének és az egyetlen törvényerőre emelkedett intézkedésének az «examen pro facultate docendi»-nek. Az iskoláztatás történetének kutatója is, a művelt laikus is sok tanulsággal fogja e részleteket olvasni.

Teveli Mihály.

*

F. Willers: Die psychologische Denkweise Herbarts in seiner Schrift: «Briefe über die Anwendung der Psychologie auf die Pädagogik» (Eisleben, 1908. 46 lap.)

E kis dolgozat szerzője meglehetősen hálátlan feladatra vállalkozott. Ki akarja mutatni, hogy Herbartnak «Briefe über die Anwendung der Psychologie auf die Pädagogik» című (különben is csonka) munkája több tekintetben a mai fiziológiai lélektan prodromusának tekinthető.

A dolgozat két főrésze oszlik. Az első részben összegyűjti Herbart ama gondolatait, melyekről azt hiszi, hogy pszicho-fizikai jellegük van. A második részben e gondolatokkal szembeállítja a mo-

dern fiziológiai pszichológia megfelelő eredményeit s meg akarja állapítani, hogy bizonyos fokú kapcsolat, sőt azonosság van közöttük.

Ha azonban teljesen objektív álláspontra helyezkedünk, kiderül, hogy szerző sok helyen túlzott, s Herbart gondolatait nagyon is meszterkelt módon értelmezte. Szem előtt tartva, hogy a herbarti pszichológia az alkalmazott metafizikának egy része s hogy ez a metafizikai kapcsolat egész lélektani elmélkedésén végig vonul, nagyon bajos volna azokból a megjegyzésekből, melyek Herbart e művében a testi és lelki tünemények egymásra hatására vonatkozólag előfordulnak, valami messzemenő következtetéseket vonni.

Dr. Lázár Szilárd.

*

Paul Dietering: Die Herbartsche Pädagogik vom Standpunkte moderner Erziehungsbestrebungen gewürdigt.
Leipzig, 1908. 220 lap.

E könyv szerzője ki akarja mutatni, hogy mennyire nincs igazuk azoknak, akik a herbarti pädagogia elavultságát és hasznavehetetlenségét hirdetik. A kérdés szerinte az, hogy *megfelel-e Herbart jelentőségének és gondolatai súlyának az az értékelés, mellyel őt tudományos s főleg pädagogiailag érdeklődő körökben illetik, s ha nem felel meg, miképen lehetne e helyzetet segíteni?* Szerző a kérdésre akként válaszol, hogy modern szempontok szerint csoportosítja Herbart gondolatait s e csoportosítás eredményéből von azután következtetést a herbarti pädagogiának még napjainkban is meglevő aktualitására.

Kiindul Dietering a sokoldalú érdeklődés fogalmából és e fogalmat *individuális, univerzál harmonisztikus, szociális, autonóm, esztetikai-ethikai s higiénikus szempontból* vizsgálja.

A szempontok sorrendjének megfelelőleg szerző először is Herbartnak az *individuális nevelés* fontosságára vonatkozó gondolatait tárgyalja. E résszel nem foglalkozunk behatóan, mert eddig is eléggé ismeretes volt, hogy habár Herbart pädagogiája korántsem antiszociális, mégis túlnyomóan az individualizmus jegyében áll. Egészen helyesen magyarázza különben a szerző Herbartot, mikor óva int attól, hogy az individualitás kultuszát nem szabad túlhajtani, mi az egyéni hibák és az egoizmus továbbfejlesztésére vezetne, hanem a *sokoldalúságra* kell törekedni s ily módon egyes individuális sajátságok túltengését megakadályozni.

Ha már most a sokoldalúság fogalmát összekapcsoljuk az *érdeklődés* fogalmával, akkor — mint Dietering magát kifejezi — Herbart